

Türkiye’de kadın işgücünün bölgesel dağılımı

Regional distribution of female labor force in Turkey

Emine AKMAN¹

¹Fırat Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Elazığ, Türkiye

ORCID: 0000-0001-8040-5769

ÖZ

Kadının işgücüne ücretli olarak katılması sanayi devrimiyle gerçekleşmiştir. Gelişen sanayi, kadının ücret karşılığı emeğini satmasının yolunu açmıştır. Kadın işgücünün en sık karşılaştığı sorunlar emeği yoğun işlerde düşük ücretle istihdam edilmeleri, enformel sektörde ve sosyal güvenceden yoksun bir şekilde çalıştırılmalarıdır. Ayrıca işverenin cinsiyet ayrımcılığı yapması önemli bir sorundur. Türkiye’de gelişmiş bölgelerde kadınların işgücüne katılımı yüksekken, gelişmemiş bölgelerde bu durum düşüktür. Sonuç olarak bu durum kadın işgücünün bölgesel düzeyde dengesiz bir dağılım göstermesine neden olmuştur. Kadınlar eğitimde, emeğinin karşılığını almada, çalışma hayatında ve toplumsal etkinliklere katılmada kadın kimliğinden dolayı sınırlandırılmıştır. Hala devam eden geleneksel düşünce sistemleri maalesef var. Kadının bu rollerine sanayileşme ve kentleşme ile beraber toplumsal değişme sürecine girerek yeni roller üstlenmiştir. Böylece kadın çalışma hayatına girerek ekonomik özgürlüğünü elde etmeye çalışmıştır. Bu çalışmada kadın işgücünün bölgesel dağılımı istatistiksel Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Düzey 1’e göre analizler yapılmıştır.

Çalışmada temel amaç Türkiye’de kadın işgücünün bölgesel dağılımının nasıl olduğunu, sebeplerini ve sonuçlarını coğrafyanın temel prensipleri doğrultusunda açıklığa kavuşturmak. Ayrıca kadın istihdamı, kadının işgücüne katılım oranları (İKO) ve bölgesel düzeyde kadınların işgücüne katılımlarını etkileyen etmenler tartışılmıştır. Türkiye’de kadın işgücünün bölgesel dağılımıyla ilgili bu çalışmada elde edilen veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) resmi sitesinden elde edilen verilerdir. Bölge sınıflandırmasında İBBS (Düzey 1)’nin temel alınmasının nedeni il sınırlarına göre bir bölge ayrımı olmasıdır. Bir diğer sınıflandırma olan coğrafi bölge ayrımında ise illerin tamamı bir bölgede yer almadığından sağlıklı veri sağlanamayacaktı.

Anahtar Kelimeler: Kadın İşgücü, İstihdam, İşgücüne Katılım Oranı (İKO).

ABSTRACT

The wage participation of women in the labor force was realized in the wake of the industrial revolution. Industrial development paved the way for women to sell their labor for wages. The most common problems facing the female labor force are low-wage employment in labor-intensive jobs and the lack of social security in the informal sector. In addition, gender discrimination by employers continues to be a problem. There is high participation of women in the labor force in the developed regions of Turkey but lower participation in developing regions. Therefore, there is uneven distribution of the female workforce at the regional level. Opportunities for women in education have been limited because of their identity as women in return for their labor in working life and their participation in social activities. Unfortunately, traditional attitudes continue to prevail. However, the social changes that have been brought about through the process of industrialization and urbanization mean that women have assumed new roles. Thus, women have attempted to gain economic freedom by entering the workforce. In this study, the regional distribution of the female labor force is analyzed according to the Statistical Region Units Classification (NUTS) Level 1.

The primary objective of this study is to explore the regional distribution of the female labor force in Turkey, establish the causes of this, and present results in line with the basic principles of geography. Data used in this study were obtained from the Turkey Statistical Institute (TUIK) official website. Female employment, female labor force participation rates (LFPR), and factors affecting female labor force participation at the regional level are discussed. NUTS (Level 1) is taken as the basis of the regional classification because of the country’s regional separation along provincial borders. In other classifications, because of geographical region separation, healthy data could not be provided as not all provinces are located in the same region.

Keywords: Labor Force, Employment, Labor Force Participation Rate.

Başvuru/Submitted: 01.04.2019 **Kabul/Accepted:** 10.05.2019

Sorumlu yazar/Corresponding author: Emine AKMAN / E.akman47@outlook.com

Atıf/Citation: Akman, E. (2019). Türkiye’de kadın işgücünün bölgesel dağılımı. B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 329-336) içinde. İstanbul, Türkiye: Istanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.033>

1. GİRİŞ

Dünya nüfusunun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla ekonomik ve sosyal yaşamın bir yanını kadınlar diğer yanını ise erkekler oluşturmaktadır. Ancak kadınların ekonomik ve sosyal yaşama katılımları erkeklere göre son derece düşüktür. Gelişmiş ülkelerde kadınların durumu daha iyi olsa da dünyanın hemen her yerinde erkeklerin gerisinde oldukları bir gerçektir.

Türkiye’de kadınların işgücüne katılımları ile dünyada kadınların işgücüne katılım seyri birbirinden ayrı değildir. Her ikisinde de azalan erkek işgücü yerine kadınlar çalışma hayatına girmiştir. Kadın işgücü, ihtiyaç duyulan her dönemde erkek işgücüne alternatif olarak görülmüştür. Özellikle savaş dönemlerinde erkeklerin cepheye gitmesi ve gidenlerin kolay kolay dönememesi sonucunda ortaya çıkan işgücü boşluğunu kadınlar doldurmuştur. Ayrıca kriz dönemlerinde işverenlerin işgücünde kısıtlamaya gitmesi durumunda, inisiyatifli kadın işgücünden yana kullanmıştır.

Erkek egemen bir toplumda çalışma hayatına katılmak isteyen kadınlar çeşitli sıkıntılar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kırdaki kadın ücretsiz aile işçisi olarak işgücüne katılırken, kente yapılan göçle beraber kadın eve kapanmıştır. Kırdaki kadın hem ev işi ile ilgilenmekte hem de tarımsal faaliyetlerde aktif olarak erkeğin yanında yer almıştır. Kente doğru göçle beraber kadının vasıflı olmaması ve temel eğitimden yoksun bırakılması nedeniyle kadın, işgücü piyasalarına katılamamaktadır. İşgücüne katılanlar da daha çok- vasıf gerektirmeyen işlerde- gündelikçi olarak çalışmış, iğne oyası ve el işleri yapmıştır. Bu durum kentte kadının işgücüne katılım oranının düşük olmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de kadın işgücü bölgeler arasında eşitsiz bir şekilde dağılmıştır. Bölgeler arasında yaşanan bu eşitsizliğin giderilmesi için kadının çalışma olanaklarının artırılması gerekir. Özellikle kadınların işgücüne katılımda yaşadıkları sorunlardan çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığına uğraması, fırsat eşitliği sağlanması, ücretlendirmede eşitlik ve işyerinde yükselmeye yaşadıkları sorunlar ile ilgili yapılan yasal düzenlemeler gerektiği gibi yerine getirilmelidir.

VERİ ve YÖNTEM

Türkiye’de kadın işgücünün bölgesel dağılımı konulu bu çalışmada kullanılan veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) resmi sitesinden elde edilen verilerdir. Elde edilen bu veriler tablo ve haritalara dönüştürülerek analiz edilmiştir. Bölge sınıflandırmasında İBBS1’in alınmasının nedeni il sınırlarına göre belirlenmiş bir bölge ayrımı olmasıdır. Bir diğer sınıflandırma şekli olan coğrafi bölge sınıflandırmasında coğrafi unsurlara göre sınır belirlenmiştir. Bu durumda illerin tamamı bir bölge içerisinde yer almamaktadır. Sonuç olarak sağlıklı veri elde edilmesi söz konusu olamayacaktır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kadın işgücü konulu bu çalışmanın daha iyi anlaşılması için belli bazı kavramlara açıklık getirilmesi gerekir. Bu kavramlar işgücü, istihdam, iş başında olanlar, iş başında olmayanlar ve işgücüne katılım oranıdır.

1.1. İŞGÜCÜ VE İSTİHDAM

Referans dönemi içinde ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emek arzında bulunan çalışma çağındaki nüfusu kapsar. İşgücü, bir ülkede çalışma çağında -15 ve üzeri yaş- olan istihdam edilenler ile işsizlerin toplamını ifade etmektedir. Mevcut dönemde istihdam edilenlerin yanı sıra, istihdam edilme arzusunda olan işsizler de işgücü içinde değerlendirilmektedir (TÜİK). 15 yaşından büyük olup çalışan veya aktif olarak iş arayanlar işgücü olarak adlandırılır. Yani istihdam edilenlerle işsizlerin toplamı işgücünü oluşturmaktadır.

İstihdam kavramının dar ve geniş olmak üzere iki tanımı yapılmaktadır. İstihdam kavramının dar anlamda tanımı, üretim faktörlerinden emeğin kullanımı olarak yapılmaktadır. Emeğin kullanımı ise bir şahsın hizmetini alma veya kullanma anlamına gelmektedir (Acar, 1992: s.7). Geniş anlamda istihdam kavramı, insanın sonsuz ihtiyaçlarının karşılanması için tüm üretim faktörlerinin kullanımı ve üretime dahil edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Genellikle piyasa içi ekonomik faaliyetler için kullanılan istihdam, iş piyasasında emeğini arz edenleri (işgücüne katılanları) kapsamaktadır.

İstihdam belirli bir dönem içerisinde bir işe sahip olanlardır. İstihdam iki guruptan oluşur:

1.1.1. İşbaşında Olanlar

TÜİK' e göre işbaşında olanlar; ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içerisinde en az bir saat ekonomik faaliyette bulunan kişilerdir.

1.1.2. İşbaşında Olmayanlar

İş başında olmayanları TÜİK şöyle tanımlamaktadır: İş ile bağlantısı devam etmekle beraber, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayan kendi hesabına ve işverenler istihdamda kabul edilirler.

1.2. İŞGÜCÜNE KATILIM ORANI

Türkiye İstatistik Kurumunun yapmış olduğu tanıma göre işgücüne katılma oranı (İKO) işgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır Kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus; okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, hastane, hapisane, kışla ya da orduevinde ikamet edenler ile yabancı uyruklular dışında kalan 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus olarak tanımlanmıştır. Kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusa “aktif nüfus” da denilmektedir.

Diğer bir tanıma göre ise İKO, belirli bir zaman içerisinde istihdam edilenlerle aktif olarak iş arayanların toplamının oluşturduğu işgücünün aktif nüfusa oranına işgücüne katılma oranı denir. (Pınarcıoğlu, 2006:19). İşgücüne katılım oranı ekonomi kararlarının alınmasında belirleyici olmaktadır.

2. KADININ İŞGÜCÜNE KATILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLER

Kadının çalışmasına yönelik olarak toplumun kendisine biçilen rol gereği olarak sabır, uysallık ve itaatkarlık, vasıfsız, düşük ücretli, emek yoğun, rutin, sıkıcı, dikkat gerektiren ve hünere dayalı işlerde yoğunlaşmalarına neden olmuştur. Toplumun kendisine yüklediği rollere uygun olarak, güler yüz, el becerisi, cinsel cazibe gerektiren işler, toplumsal konulara ilişkin işler yahut kadınların ev içi sorumluluklarının ev dışındaki bir uzantısı olarak görülen eğitim, bakım, ve temizlik işleri genel anlamda “kadın işi” olarak geçmektedir (Ulutaş, 2009: 27-28). Bu durum kadın emeğini görünmez kılmaktadır.

Kadınların işgücüne katılmalarını etkileyen etmenlerden biride yaşıdır. Kadının yaşı ilerledikçe işgücüne katılımı da zorlaşır. En aktif olarak kadının işgücüne katılım sağladığı dönem orta yaşıdır. Ayrıca evli kadınların işgücüne katılımı bekâr ve boşanmış kadınlara göre işgücüne katılımları daha düşüktür. Evli kadının ev işleri, çocuk bakımı gibi işlerden dolayı işgücüne katılımı daha azdır. Fakat bekar ve boşanmış kadınların işgücüne katılımları evli kadınlara göre daha fazladır.

2.2. SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLER

Kadınların işgücüne katılımı etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerden biri kırsal alandan kente göçtür. Kırdan özellikle ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın kente göç ile beraber eve kapanmıştır. Kentte kadının çalışacak işlerin vasıf gerektirmesi nedeniyle işgücüne katılamamaktadır. Eğitimsizlik ve vasıfsız olması kadını kentte pasif duruma düşürmüştür. Fakat ekonomik olarak çalışmak zorunda olan kadın belli bir eğitim ve vasıf gerektirmeyen temizlik, çocuk bakıcılığı ve el işi gibi düşük ücretli işlerde çalışmaya başlamaktadır.

Ücret eşitsizliği çalışma hayatında kadının karşılaştığı sorunlardan biridir. Ücret eşitliği; işverenin, ücret konusunda çalışanların kadın ve erkek olduklarına bakılmaksızın “eşit değerdeki işe eşit ücret” ödemesidir. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından yayınlanan ve Türkiye'nin de taraf olduğu sözleşmede yer alan “eşit işe eşit ücret” ilkesi gereğince, cinsiyet ayrımcılığına dayalı olarak aynı nitelik ve aynı verimde çalışan farklı cinsiyetteki çalışanlara farklı ücret ödenmesi yasaklanmıştır. Bu nedenle bir kadın çalışana kadın olduğu için erkek çalışandan daha az ücret veya bir erkek çalışana erkek olduğu için kadın çalışandan daha fazla ücret ödenmesi mümkün değildir (Yıldırak ve vd., 2003: 31).

Türkiye’de istihdam edilen kadınlarımızın önemli bir kısmı ücretsiz aile işçisi statüsündedir. Ücretsiz aile işçiliği kırsal yerleşim alanlarında oldukça yaygın iken, kentsel emek piyasalarında düşük oranlarda görülmekte, bu durum kırsal-kentsel alanlar arasında kadın işgücüne katılım oranlarının farklılaşmasına sebep olmaktadır. Bu gerçekten hareketle, kadın işgücünün tarım sektörünün ağırlıkta olduğu

kırsal alanlarda ücretsiz aile işçisi olarak işgücünde yer almalarına karşılık, ücretli ve yevmiyeli işlerin çoğunlukta olduğu kentsel alanlarda işgücüne giremedikleri görülür. TÜİK verilerinden yararlanılarak hesaplanan “istihdam edilen kadın işgücü içinde ücretsiz aile işçilerinin oranı” bu tespiti desteklemektedir. Buna göre kırsal alanda bu oran %75-85 arası değişirken, kentsel alanda %9-13 arasında değişmektedir (Özer ve Biçerli, 2004)

3. TÜRKİYE’DE KADIN İŞGÜCÜ

Kadın işgücünün tarihsel gelişimi konusunda sanayi devrimi dönüm noktası olmuştur. Sanayi devriminden önce kadınlar geleneksel rollerinin fazlaca dışına çıkamamışlar, ücret karşılığında “işçi” statüsü ile çalışmaları sanayi devrimi ile mümkün olabilmiştir (Özer, Biçerli,2004). Kadın işçilerin çalışma hayatını düzenleyen yasaların çıkarılması İngiltere’de başlamış ve buradan da diğer toplumlara yayılmıştır. Fakat çıkarılan bu yasalar içerik yönünden çok dar tutulmuştur (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Osmanlı toplumunda kadının toplumsal statüsü 1839 Tanzimat Fermanına kadar kısıtlanmış bir şekilde devam etmiştir. Ancak Tanzimat Fermanı ile beraber kadınların bazı temel hakları ele alınmış ve kadınların bu durumları tartışılmaya başlanmıştır. Yenilik hareketleri ile beraber Osmanlı toplumunda kadınlara çeşitli haklar verilmeye başlanmıştır.

I. Dünya savaşı sırasında toplumsal yapıda zorunlu değişimler meydana gelmiş, kadınların çalışma hayatına daha çok katılmalarını teşvik etmek amacı ile çeşitli dernekler kurulmuştur (Gürkan, 1976: s.121).

Kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile beraber kadınların toplumsal alanda erkekler ile eşit haklara sahip olmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca erkeklere hak olarak tanınan çok eşlilik kaldırılmıştır. Boşanma hakkı, velayet hakkı ve mallar üzerinde tasarruf hakkı kadınlara da tanınmıştır. Yine 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır. 1934 de ise kadınlara seçme seçilme hakkı tanınmıştır. Kadına biçilen ev içi rolleri kırılarak kadın işgücüne dahil edilmiştir. Kadının eğitime, işgücüne ve siyasete dahil olması laik bir devletin en temel özelliklerinden birisidir.

1925 yılında yürürlüğe giren 394 sayılı yasa ve 1935 yılında çıkarılan 2739 sayılı yasa ile başta kadınlar olmak üzere bütün çalışanların hakları yasal güvence altına alınmıştır. 1936 yılında çıkarılan 3008 sayılı kanun ile kadınların çalışma hayatındaki hakları sigorta ile güvence altına alınmış, daha sonraki süreçte 1937 yılında kadınların maden ocaklarında çalıştırılması yasaklanmıştır. 1945 yılında ilk yürürlüğe giren sigorta kanunu özelliğini taşıyan “iş kazaları ile meslek hastalıkları ve analık sigortası kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunlar çalışma hayatında kadınları güvence altına almıştır. Cinsiyete göre ücrette ayırım yapılamayacağına dair kanun 1950 yılında kabul edilmiştir. Belirtilen bu kanunla, iş sözleşmelerinde ve hizmet akitlerinde eşit verimle çalışan kadın ve erkek işçilere sadece cinsiyet farklılığı nedeni ile farklı ücret verilemeyeceği yasalaştırılmıştır (Ekmekçi, 2004: 32).

Tablo 1:Yıllar İtibarı İle İşgücü İstatistikleri

Yıllar	Toplam İşgücü(*)	Kadın İşgücü	Kadın İşgücüne Katılma oranı(%)
2004	22.016.000	5.669.000	23.3
2006	22.751.000	5.916.000	23.6
2008	23.805.000	6.329.000	24.5
2010	25.641.000	7.383.000	27.6
2012	27.339.000	8.192.000	29.5
2014	28.736.000	8.729.000	30.3
2016	30.535.000	9.637.000	32.5
2017	31.790.000	10.287.000	33.8
2018	31.520.000	10.142.000	33.3
2019	32.084.000	10.513.000	34.0

Kaynak: TÜİK
*Kadın Ve Erkek

Tablo 1’de görüldüğü üzere Türkiye’de kadın işgücünün toplam işgücü içindeki miktarı düşük seviyelerde kalmıştır. Her ne kadar kadın istihdamına yönelik olarak bir takım yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılsa da istenen rakamlara ulaşamamıştır. Yıllar itibarıyla kadın işgücü miktarı 2004’te 5.669.000 iken 2008’de 6.329.000 olmuştur. En son 2019 yılında kadın işgücü miktarı 10.513.000’i bulmuştur. Türkiye’de kadınların çalışma hayatına girmesi sancılı olmuştur.

İşgücüne katılma oranı (İKO) belirli bir yaş ve cinsiyetteki kişinin işgücünde olma ihtimalini gösteren önemli bir kriter. Bireylerin işgücüne katılma kararlarını yansıtan bu oran ekonomi politikalarının uygulanmasında göz önünde tutulan temel göstergelerden biridir. Mesela, işgücünün tam istihdamını sağlamaya yönelik politikaları oluşturup uygulamak için toplumda kaç kişinin çalışmak istediğinin bilinmesi gerekir. Bu bilgiyi ise işgücüne katılma oranı sağlar.

Tablo 2: Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı ve İşsizlik Oranları(%)

Yıllar	Türkiye’de toplam İKO	Kadın İşgücüne Katılım Oranı	Türkiye’de Toplam İşsizlik Oranı	Kadın İşsizlik Oranı
1990	56,6	34,1	8	8,5
1995	54,1	30,9	7,6	7,3
2000	49,9	26,6	6,5	6,3
2002	49,6	27,9	10,3	9,4
2004	46,3	23,3	10,8	11
2006	46,3	23,6	10,2	11,1
2008	46,9	24,5	11	11,6
2010	48,8	27,6	11,9	13
2012	50,0	29,5	9,2	10,8
2014	50,5	30,3	9,9	11,9
2016	52,0	32,5	10,9	13,7
2017	52,8	33,8	10,3	13,4
2018	52,2	33,3	10,9	13,6
2019	52,5	34,0	15,9	17,1

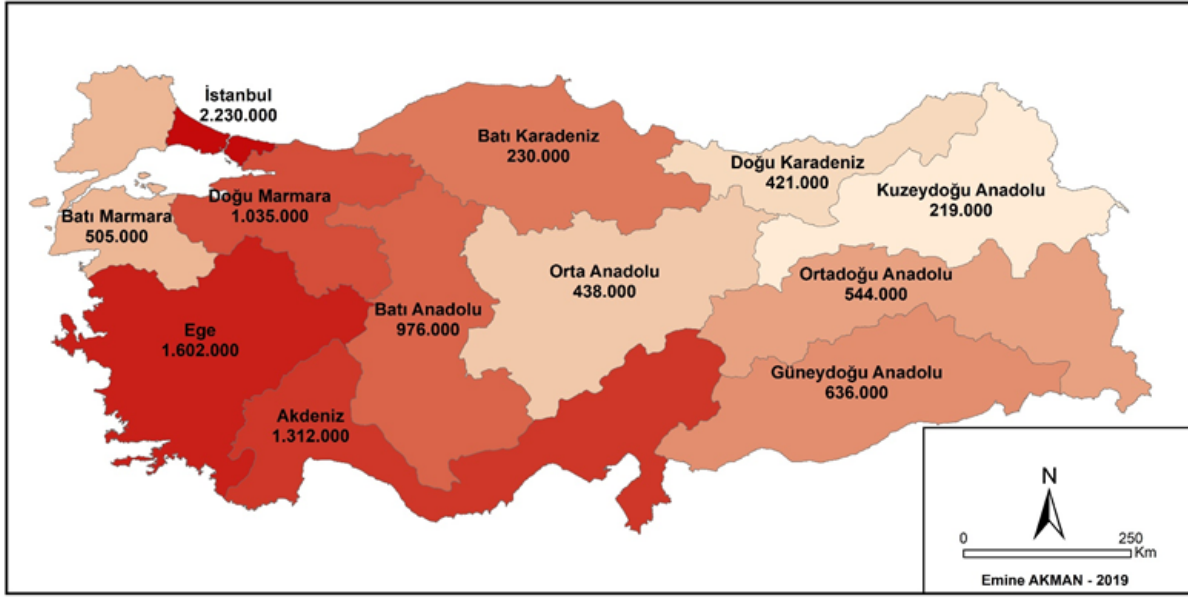
Kaynak: TÜİK

Kadınların işgücüne katılımı, sürdürülebilir kalkınmanın en önemli bir unsuru olarak hem teorik hem de politik nedenlerden dolayı önemli bir husus olarak kabul edilmekle birlikte, Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranları erkeklere nazaran düşük olup yıllara göre azalma eğilimi göstermektedir (Tablo 2). Kadının niteliksel gelişimini ve işgücü piyasasına girişini sağlayacak gerekli mekanizmaların oluşmaması bu düşüşün önemli nedenlerinden biridir (Erdoğan, 2016). İşgücüne katılım açısından, Türkiye’de kadınların konumu köklü bir sorunu yansıtmaktadır. 20’li yıllarının sonuna doğru kadınların işgücü piyasasından ayrılması güçlü bir eğilim halini almıştır. 2010 yılı sonu itibarıyla, Türkiye’de %27,68 olan kadın işgücüne katılma oranı, 27 AB ülkesinde ortalama %66,1 ve OECD ülkelerinde ise %60,8 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre Türkiye kadınların işgücüne katılma açısından OECD ülkelerinin en alt sıralarında yer almaktadır (Karabıyık, 2012).

Tablo 2’den hareketle kadın işgücüne katılım oranı 1990 yılında %34,1 iken 1995’de 30,9’a düşmüş, 2000 yılında %26,6’ya, 2005 yılında %23,3’e 2010 yılında ise 4,3 puan artarak %27,6 ‘ya yükselmiş ve 2016 yılına gelindiğinde ise 32,5’e yükselmiştir. Genel seyir artış yönünde fakat bu artış çok düşük seviyelerdedir.

4. TÜRKİYE’DE KADIN İŞGÜCÜNÜN BÖLGESEL DAĞILIMI

İşgücü istihdam edilen nüfus ile işsiz nüfusun toplamından oluşmaktadır. Bölgeler bazında da bakıldığında zaman işgücünün çok düzensiz bir dağılımı söz konusudur. Türkiye’de kadın işgücünün işe katılım oranında bölgeler arasında da farkların olduğu görülmektedir. Bu farklılığın nedenlerinden bir tanesi iç göçün ve buna bağlı olarak işgücü hareketidir.

Harita 1: Türkiye’de kadın işgücünün bölgelere Dağılımı(2019)

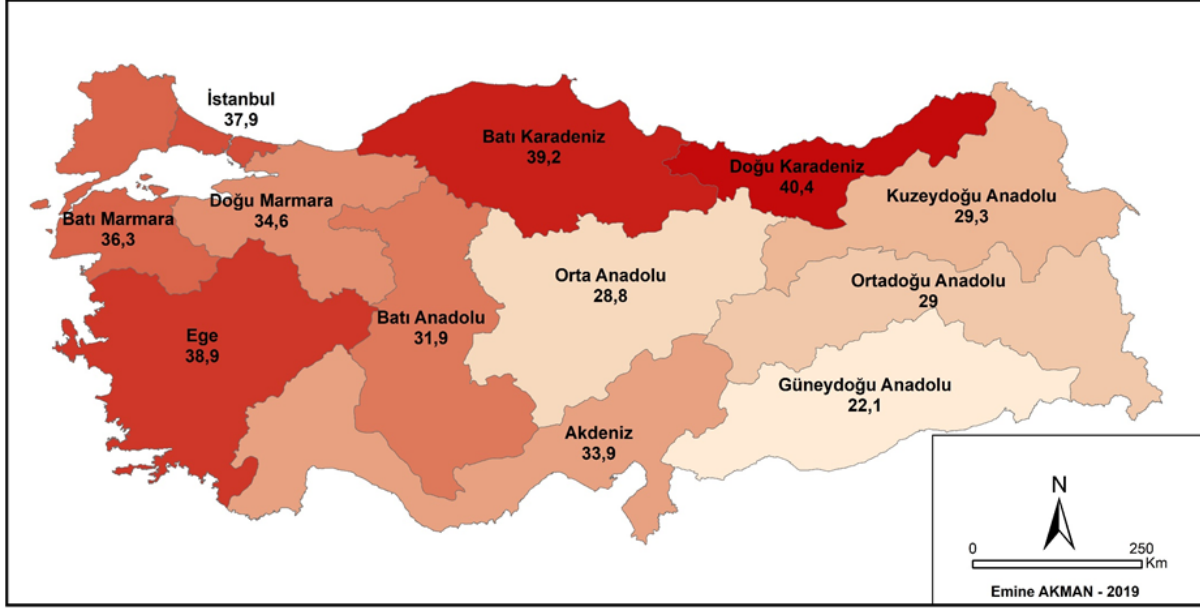
Bölge düzeyinde işgücü miktarında İstanbul Bölgesi işgücü miktarında birinci sıradadır. 2019 yılı itibarı ile bölgede toplam 2.230.000 kişi kadın işgücüne sahiptir. İstanbul ticaret, sanayi ve hizmetler sektörü bakımından gelişmiştir. Ayrıca bölgenin önemli bir ulaşım ağına sahip olması ve büyük bir pazar oluşturması gibi çekicilikler nedeniyle büyük bir işgücü potansiyeline sahiptir(Harita 1).

İşgücü varlığı açısından ikinci sırada Ege Bölgesi gelmektedir. Burada toplam kadın işgücü sayısı 1.602.000 kişidir. Bölge gerek Ege Denizi’ne kıyısının olması, özellikle önemli illerinden biri olan İzmir ilinin varlığı ve limanı işgücü miktarını etkilemiştir. Hinterlandının geniş olması sonucu İzmir, önemli bir istihdam oluşturmaktadır. Sanayi faaliyetleri açısından da ülkemizin önemli kentlerinden bir tanesidir.

Kadın işgücü miktarı bakımından üçüncü sırada Akdeniz bölgesi gelmektedir. Bu bölgede toplam işgücü miktarı 1.312.000 kişidir. Bölgede Antalya, Mersin, ve Adana gibi nüfusu yoğun şehirlerin varlığı işgücü miktarının yüksek olmasına neden olmuştur. Ayrıca bölge, konumu gereği, geniş bir hinterlanda, uygun bir iklim koşuluna sahiptir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ise işgücü miktarı 544.000 kişidir. İstihdam edilenler ise 636.000 kişidir. Bölgede işgücü miktarının düşük olmasında en önemli neden doğum oranlarının yüksek olması dolayısıyla çalışma çağına olmayan nüfusun fazlalığı ve kadın istihdamının az oluşu, eğitim düzeyinin düşük olması ve güvenlik problemi önemli nedenlerdir. Ayrıca burada çalışma çağına giren gençlerin önemli bir kısmı sanayileşmenin daha iyi durumda olduğu Türkiye’nin diğer bölgelerine göç etmektedirler. Bölgeler içinde işgücü varlığı açısından en düşük bölge Kuzeydoğu Anadolu’dur. Bölge Türkiye’nin en dağlık kesimini oluşturmaktadır. Gerek arazinin gerekse ikliminin elverişsizliği nedeniyle istihdam olanakları sınırlıdır. Ayrıca tarım ve sanayi faaliyetlerinin gelişmemiş olması istihdamı olumsuz etkilemektedir. Bölgede toplam kadın işgücü 219.000 kişidir.

Harita 2: Kadın İşgücüne Katılım Oranı (İKO) (2019).

Kadınların işgücüne katılım oranlarında ilk sırada Doğu Karadeniz Bölgesi gelmektedir (Harita 1). Bu bölgede son yıllarda gelişen sanayi faaliyetleri ve hizmetler sektöründe kadınlar çalışmaktadır. Ayrıca tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu bu bölgemiz kadın işgücüne katılım oranı %40,4'tür. Daha sonra bu sırayı %39,2 ile Batı Karadeniz, %38,9 ile Ege Bölgesi gelmektedir. %37,9'luk orana sahip İstanbul Bölgesi dördüncü sırada yer almaktadır. Kalabalık bir nüfusa sahip bu bölgenin kadın iş gücüne katılım diğer bölgelere göre tarım faaliyetlerin azlığından dolayı düşüktür.

Bir diğer bölgemiz olan Batı Marmara'da kadın işgücüne katılım oranı %36,3'tür. kadın iş gücüne katılımın yüksek olduğu bu bölge tarım faaliyetlerin gelişmişliği yanında diğer ekonomik faaliyetlerin gelişmiş olması işgücüne katılım oranının yüksek olmasına neden olmuştur.

Kadın işgücüne katılım oranının en düşük olduğu bölge %22,1 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Bu bölge uzun yıllar güvenlik problemi yaşayan bir yerdir. Bu sebeple kadınlar çalışma hayatına katılmada sıkıntılar yaşayıp geri planda kalmayı tercih etmişler. Bir diğer sebep de ekonomik faaliyet alanlarının gelişmemiş olmasıdır. Kısmen de olsa tarım faaliyetleri yapılsa da yine de yetersiz kalmaktadır. Hal böyle olunca bölgeden dışarıya kısmen mevsimlik kısmen de kalıcı kadın işgücü göçü yaşanmaktadır.

5. SONUÇ

Türkiye'de kadın işgücünün yoğun olarak çalıştığı ekonomik faaliyet türü tarımdır. Bu ekonomik faaliyetin yoğunluk kazandığı bölgelerde kadın işgücüne katılım oranı yüksektir. Ancak tarım faaliyetlerinin olmadığı ya da düşük olduğu yerlerde kadının, işgücüne katılımı düşüktür. Diğer ekonomik faaliyet türlerinde çalışan kadınlar olmasına rağmen bu oran çok düşüktür. Çözümü ise kadınların eğitime daha fazla önem verilerek, kadın çalışma şartlarının düzeltilmesidir.

Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı, kırsal bölgelere oranla kentlerde daha düşüktür. Bunun nedeni; kentlerde "ev kadını" sıfatıyla işgücü dışında tutulan kadınların kırsal alanlarda "ücretsiz aile işçisi" olarak işgücüne dahil edilmeleridir. Bir başka nedeni ise genel de olduğu gibi kentte de kadın işgücünün eğitim seviyesinin düşüklüğüdür. Dolayısıyla "ücretsiz aile işçisi" kategorisinde çalışmaların sayısızca fazla olması, kentlerdeki işgücüne katılım oranının kırsal bölgelere göre düşük çıkmasına neden olmaktadır. Ancak kentsel alanlarda işgücüne katılım ve istihdam oranının daha düşük ve işsizlik oranının daha yüksek olması, küresel ölçekte gözlenen bir eğilimdir.

Sonuç olarak bir ülkenin ekonomik açıdan refahı ve kalkınmışlığı yönünden kadının işgücü piyasası içinde yer alması son derece önemlidir. Şüphesiz, işgücü piyasası içinde hangi pozisyonda yer aldığı da konunun bir başka önemli boyutudur. Türkiye'de kadın istihdamının son yıllarda düşüş gösterdiği göz önüne alındığında hükümetin ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuyla ilgili çalışmalarına

hız kazandırması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, ilk öne çıkan husus eğitim olmaktadır. Çalışanlara ve işverenlere gerekli bilgilendirmeler yapılmalıdır. Kadın işgücünü olumsuz yönde etkileyen etmenler konusunda gerekli önlemler alınarak kadının işgücü piyasasına katılımı sağlanmalıdır. Kadın istihdamını artırma konusunda hükümete ve sivil toplum örgütlerine önemli görevler düşmektedir. Bu konuyla ilgili yürütülen çalışmalar çeşitlendirilmeli ve artırılmalı, kadın istihdamının artırılmasına hükümet politikalarında yer verilmeli, iyileştirmelere yönelik olarak hükümet ve sivil toplum kuruluşları birlikte hareket etmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, A.C.,(1992), Kadınların İşletmelerde İstihdamı ve Kadınların Çalışmasına Karşı Tutumlarla İlgili Bir Araştırma.(Doktora Tezi).İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ekmekçi, Y. (2004), Türkiye’de Kadın İşgücünün Gelişimi Ve Çalışma Yaşamında Karşılaştıkları Engeller.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Erdoğan R., Okudum R.,(2015).Türkiye’de İşgücünün Bölgesel Analizi. Doğu Coğrafya Dergisi, cilt.20, ss.37-48.
- Gürkan, Ü., (1976), Kadın Emeğinin Değeri ve Evli Kadınların Çalışmasının Kocasının İznine Bağlı Olmasının Yarattığı Sosyal ve Hukuki Sorunlar, Hacettepe Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1-2.
- Karabiyik, İ. (2012), Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, s. 237.
- Kocacik F., Ve GÖKKAYA, V.B., (2005). Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları.Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:6, Sayı:1,Sivas .
- Özer M., Ve BİÇERLİ, K., (2004). Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C: 3, No.1, ss: 55-86.
- Pınarçioğlu, N. Ş.,(2006) Kentlerde Kadınların İşgücü ve İstihdama Katılım Sorunları: İzmit Örneği.(Yüksek Lisans Tezi).Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Kocaeli
- TUIK (2019), Temel İstatistikler, 25.04.2019 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- Ulutaş, Çağla Ünlütürk, “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek”, Çalışma ve Toplum, 2009/2.
- Yıldırak, N., Bülent Gülçubuk, Sema Gün, Emine Olhan ve Mehmet Kılıç; (2003), Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları, Tarım-İş Yayınları, Ankara.